

TRONDHEIM KOMMUNE

Kommunaldirektør helse og velferd

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep

N-0030 OSLO

Vår saksbehandler
Lene Stene Salberg

Vår ref.
14 /2890//G21/&13/
oppgis ved alle henv.

Deres ref.
14/242

Dato
08.04.2014

Svar - Høring - reservasjonsordning for fastleger

Det vises til høringsbrev og høringsnotat av 21.januar 2014 vedrørende *Høring-reservasjonsordning for fastleger*.

Saken ble politisk behandlet i Trondheim kommune i Formannskapetets møte 01.april 2014. Innstilling til vedtak ble vedtatt med endringer, se vedlagte saksprotokoll.

Saksprotokoll og tilhørende saksutredning vedlegges som Trondheim kommunes høringssvar.

Oversendes elektronisk via postmottak@hod.dep.no.

Med hilsen
TRONDHEIM KOMMUNE

Lene Stene Salberg
kommuneoverlege

Elektronisk dokumentert godkjenning uten underskrift

Vedlegg:
Saksprotokoll Formannskapet sak 66/14 fra 01.04.2014
Saksfremlegg til Formannskapet 01.04.2014

Postadresse:
TRONDHEIM KOMMUNE
Kommunaldirektør helse og velferd

Besøksadresse:

Telefon:
+47

Telefaks:
+47

Organisasjonsnummer:
NO 942 110 464

E-postadresse:
Internettadresse:

Saksprotokoll

Utvalg: Formannskapet
Møtedato: 01.04.2014
Sak: 66/14

Tittel: **Saksprotokoll: Høring - vedrørende reservasjonsmulighet for fastleger, forslag til lovendringer**

Resultat: Behandlet
Arkivsak: 14/2890

VEDTAK:

1. Trondheim kommune er ikke enig i at fastleger av samvittighetsgrunner skal gis anledning til å reservere seg mot å henvise kvinner til abort.
2. Trondheim kommune mener alle kvinner skal ha like rettigheter til å få nødvendig helsehjelp hos sin fastlege.
3. Departementet foreslår at det skal være opp til hver enkelt kommune å avgjøre om de ønsker å inngå avtaler om reservasjon. Formannskapet viser i den sammenhengen til bystyrets vedtak 30.01.14: *"Bystyret mener at hensynet til den enkelte leges etiske overbevisning er tilstrekkelig ivaretatt gjennom gjeldende praksis, og vil ikke åpne for reservasjonsrett mot henvisning til abort i Trondheim kommune"*.

Behandling:

Geir Waage (Ap) forslag pva Ap, SV og SP:

Departementet foreslår at det skal være opp til hver enkelt kommune å avgjøre om de ønsker å inngå avtaler om reservasjon. Formannskapet viser i den sammenhengen til bystyrets vedtak 30.01.14: *"Bystyret mener at hensynet til den enkelte leges etiske overbevisning er tilstrekkelig ivaretatt gjennom gjeldende praksis, og vil ikke åpne for reservasjonsrett mot henvisning til abort i Trondheim kommune"*.

Geirmund Lykke (KrF), forslag

1. Trondheim kommune er uenig i at rettigheter av denne karakter skal avklares av kommunestyrene. Det er nødvendig med et nasjonalt rammeverk som sikrer enhetlig praksis.
2. Trondheim kommune fastholder at det overordnede prinsippet må være at fastleger bare får mulighet til å reservere seg mot å henvise til abort dersom dette ikke går utover kvinners rettigheter etter abortloven.

Yngve Brox (H) forslag.

Stryke siste fem ord i punkt 2 rådmannens innstilling, slik at punktet blir slik:

”Trondheim kommune mener alle kvinner skal ha like rettigheter til å få nødvendig helsehjelp hos sin fastlege.”

Votering:

Lykkes forslag falt mot 1 stemme (KrF)

Innstillinga pkt 1 ble vedtatt mot 1 stemme (KrF)

Innstillinga pkt 2 fikk ingen stemmer og falt

Brox forslag ble vedtatt mot 1 stemme (KrF)

Waages forslag ble vedtatt mot 1 stemme (KrF)

Elektronisk dokumentert godkjenning uten underskrift

Saksframlegg

Høring - vedrørende reservasjonsmulighet for fastleger, forslag til lovendringer

Arkivsak.: 14/2890

::: Sett inn innstillingen under denne linja

Forslag til vedtak:

1. Trondheim kommune er ikke enig i at fastleger av samvittighetsgrunner skal gis anledning til å reservere seg mot å henvise kvinner til abort.
2. Trondheim kommune mener alle kvinner skal ha like rettigheter til å få nødvendig helsehjelp hos sin fastlege uavhengig av hvem fastlegen er.

::: Sett inn innstillingen over denne linja

... Sett inn saksutredningen under denne linja

Saksutredning:

Saken gjelder

Høringsuttalelse til forslag om endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og i pasient- og brukerrettighetsloven vedrørende fastlegers reservasjonsmulighet og retten til å skifte fastlege ved reservasjon. Høringsfrist 30.april 2014.

Bakgrunn

Det vises til høringsnotat av 21.januar 2014 fra Helse- og omsorgsdepartementet; *Høring- reservasjonsordning for fastleger*. Høringsbrev og høringsnotat kan leses i sin helhet på henholdsvis:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/hoeringer/hoeringsdok/2014/horing---reservasjonsordning-for-fastleg/horingsbrev.html?id=749568>

og

[http://www.regjeringen.no/pages/38601964/horingsnotat reservasjonsordning fastleger 210114.pdf](http://www.regjeringen.no/pages/38601964/horingsnotat+reservasjonsordning+fastleger+210114.pdf)

Fakta

Dagens lovverk gir ikke fastleger med listeansvar adgang til å reservere seg mot å henvise til abort og assistert befruktning eller til å forskrive eller sette inn prevensjon. Tolking av regelverket har kunnet lede til usikkerhet og en kartlegging i regi av Helsedirektoratet i 2011 avdekket et begrenset antall samvittighetsbaserte reservasjoner i primærhelsetjenesten. Ingen fastleger i Trondheim kommune har reservert seg.

Helse- og omsorgsdepartementet foreslår i dette høringsnotatet en tilføyelse i helse- og

Trondheim kommune

omsorgstjenesteloven som skal gi hjemmel til forskrifter om mulighet for fastleger til å reservere seg mot henvisning og behandling ved alvorlige samvittighetskonflikter knyttet til liv og død. Med alvorlige samvittighetskonflikter knyttet til liv og død menes først og fremst abort. Hjemmelen vil imidlertid også omfatte forskrifter om reservasjon mot aktiv dødshjelp dersom dette skulle bli tillatt. Hjemmelen skal ikke omfatte forskrivning eller innsetting av prevensjon eller henvisning til assistert befruktning. Spørsmålet handler om vern om fastlegers samvittighetsfrihet på den ene siden og ivaretagelsen av pasientenes rettigheter – og da særlig kvinners rett til abort – på den andre siden.

Forslaget som nå er på høring har skapt stort engasjement og debatt. På bakgrunn av en interpellasjon ble saken tatt opp til behandling i bystyret allerede 30.01.14. Av ordførerens svar på interpellasjonen og bystyrets ledsagende vedtak, fremkom en klar holdning om at bystyret i Trondheim kommune er mot at fastleger skal kunne reservere seg mot å henvise til abort.

Pr. dags dato er det ingen fastleger i Trondheim kommune som reserverer seg mot henvisning til abort., Dette ble fastslått etter en kartlegging ved hvert av kommunens legekantor i januar 2014.**Forslaget**

Retten til å reservere seg

Departementet mener fastleger bør ha adgang til å reservere seg, men adgangen bør være begrenset og forbeholdt situasjoner med alvorlige samvittighetskonflikter knyttet til liv og død. Hensynet til pasientene må veie tungt. Videre mener departementet at fastleger kun skal kunne reservere seg mot å henvise til abort og at dette ikke skal innebære en urimelig ulempe for de aktuelle kvinnene. Fastleger som reserverer seg, skal ha plikt til å skaffe kvinnen time hos en annen lege innen neste virkedag. Legen skal også informere kvinnen om muligheten til å fremsette begjæring om abort direkte overfor sykehuset uten henvisning fra lege.

Rådmannen vil peke på paradokset som ligger i dagens regelverk. På den ene siden gir det kvinnen rett til abort med selvstendig begjæringsrett. Samtidig kreves det en henvisning fra fastlege / primærlege for å få tilgang til inngrepet i spesialisthelsetjenesten. Utformingen av begjæringsskjemaet kan også være med å tilsløre det faktum at det er kvinnen som på selvstendig grunnlag begjærer abort. På skjemaet må legen signere på at det er gitt informasjon. Dette kan gi inntrykk av at legen medbegjærer abort. En endring av formen på dagens begjæringsskjema slik at kun kvinnen signerer, ville kunne redusere legers samvittighetskonflikt. . . Rådmannen vil også peke på at det i prinsippet er liten forskjell på det å henvise en kvinne til sykehus for abortinngrep og aktivt bistå kvinnen med time hos en annen lege, slik departementets forslag forutsetter. Dagens lovgivning åpner allerede for en mulighet for kvinnen til å fremsette sin begjæring direkte overfor sykehuset

Kommunenes rolle

Departementet foreslår at det skal være opp til den enkelte kommune å avgjøre om de ønsker å inngå avtaler om reservasjon. Det settes imidlertid som vilkår for at kommunen skal kunne inngå slik avtale, at dette ikke skal innebære en urimelig ulempe for kvinnene som blir berørt. Departementet vil også pålegge kommuner som åpner for slike avtaler med fastlegene et betydelig informasjonsansvar overfor befolkningen om leger som reserverer seg.

Rådmannens vurdering er at det med rimelig stor sannsynlighet ikke ville være noe stort problem å oppfylle departementets vilkår for å kunne inngå avtale med fastleger som ønsker reservasjon i Trondheim. De aller fleste fastleger inngår i kontorfellesskap med flere andre leger og kommunen

Trondheim kommune

har totalt sett et stort antall fastleger. I departementets forslag gis uansett kommunene en ubetinget anledning til å velge å ikke inngå slike avtaler. I den grad det skulle åpnes for en reservasjonsmulighet, er forutsetningen om så vel legens som kommunens informasjonsplikt helt på sin plass. Informasjon må være lett tilgjengelig slik at kvinner i utgangspunktet kan ta stilling til om hvorvidt de vil velge en fastlege som har reservert seg.

Rett til å skifte fastlege ved reservasjon

Departementet foreslår å gi personer som står på liste hos fastlege som reserverer seg, en utvidet rett til å skifte fastlege. Skifte av fastlege på grunn av at legen reserverer seg skal ikke telle som et skifte etter reglene om inntil to skifter per år.

Konklusjon

Rådmannen anbefaler at ordførers svar på interpellasjon og påfølgende vedtak i bystyret 30.01.2014 legges til grunn for Trondheim kommunes høringsuttalelse.

Interpellasjon var fremmet av Trond Åm (V), Knut Fagerbakke (SV), Jo Skårderud (R) og Geir Waage (Ap) med følgende spørsmål:

"Er ordføreren enig i at Trondheim kommune bør si nei til reservasjonsrett for fastleger? Hva vil ordføreren gjøre for å sikre at gravide kvinner i Trondheim ikke settes i en sårbar situasjon i forbindelse med legekonsultasjoner om abort?"

Svar fra Ordfører Rita Ottervik:

"Forslag om lovendringer som åpner for at fastleger skal kunne reservere seg mot å henvise til abort, ble sendt ut på høring 21.01.14, med høringsfrist 30.04.14. Høringsuttalelsen vil bli lagt frem for formannskapet på ordinær måte.

Helsedepartementet ønsker at det skal være opp til hver enkelt kommune å bestemme reglene rundt reservasjonsrett.

Pr. dags dato har Trondheim kommune ingen fastleger som reserverer seg mot henvisning til abort, og kvinner som har behov for henvisning til abort vil få dette hos sin fastlege på linje med andre nødvendige helsetjenester.

Det er gjennomført en kartlegging ved hvert legekontor 20. og 21. januar, og det oppgis at det ikke er noen kjente reservasjoner blant fastlegene i Trondheim. Det er heller ikke mottatt noen klager fra publikum vedrørende reservasjoner. Det er grunn til å rose legene i Trondheim for at de legger til grunn prinsippet om like tjenester for alle i fastlegeordningen og ikke undergraver den med å reservere seg. Det er viktig å presisere at vi ikke kan ha slike særordninger i et moderne Norge. Dette er en avleggs og nesten forhistorisk diskusjon. Det skal ikke lenger være slik at man skal spørre noen om lov til å bestemme over ens egen kropp. Det er et vanskelig nok valg for kvinnene som står i dette, om vi ikke skal forverre situasjonen.

Vi har vedtatt fastlege ordningen i Norge. Den finansieres i hovedsak av det offentlige og skal være lik for alle pasienter i hele landet. Denne debatten reiser spørsmålet om alle kvinner skal ha lik rett til helsetilbud hos sin fastlege eller ikke. Det skal ikke være legenes holdninger som skal bestemme tilbudet i en felles og offentlig finansiert tjeneste. Kan man ikke som lege bistå og rådgi kvinner i abortspørsmål, bør man vurdere å finne seg en annen jobb i helsevesenet ennå være fastlege. Denne debatten reiser viktige prinsipper i våre helsetjenester og handler om hvem som er viktigst i dette. For meg er det pasienten og at alle pasienter skal være trygge på å få en likeverdig og profesjonell tjeneste hos sin fastlege. Det er slik også for leger at en ikke alltid ville gjort de valg pasienten gjør, alle mennesker skal uansett møtes med profesjonalitet og likeverd uavhengig av legens holdninger. Det som opprører er også at det er kvinnen i en vanskelig situasjon som skal møte hinder skapt av legers holdninger. Dette er ikke noe vi kan være bekjent av i et samfunn der vi ønsker oss likeverdige helsetjenester for alle.

Trondheim kommune

Jeg er også svært undrende til at dette skal være opp til den enkelte kommune. Fastlegeordningen må være lik i hele landet og ikke avhengig av hvor du har din bosted adresse eller et skiftende flertall i kommunestyrene. Jeg vil derfor anbefale at man nasjonalt ikke gir anledning for fastleger som får offentlig støtte til å reservere seg."

Bystyret fattet følgende vedtak arkivsak 14/2969:

"Bystyret mener at hensynet til den enkelte leges etiske overbevisning er tilstrekkelig ivaretatt gjennom gjeldende praksis, og vil ikke åpne for reservasjonsrett mot henvisning til abort i Trondheim kommune."

Rådmannen i Trondheim, 23.03.2104

Helge Garåsen
kommunaldirektør

Lene Stene Salberg
kommuneoverlege

Elektronisk dokumentert godkjenning uten underskrift

... Sett inn saksutredningen over denne linja